

dużą liczbę projektów i grantów, głównie z funduszy unijnych. Najważniejszy był program pomocy prawnej dla osób biednych na Lubelszczyźnie (Lublin, Świdnik, Krasnystaw, Kraśnik).

Zaprezentowano również statystyki dotyczące liczby zorganizowanych konferencji, przeprowadzonych szkoleń, wydanych publikacji, zatrudnianych pracowników, spraw i sponsorów. W ciągu dziesięciu lat IPP zorganizował 19 konferencji, 49 szkoleń, wydał 17 publikacji książkowych. Zatrudnił około 30 pracowników i zaangażował około 500 wolontariuszy. Warte podkreślenia jest to, że Fundacja prowadziła 8655 spraw.

Na koniec konferencji Marzena Strok-Sadło (przedstawiciel wojewody lubelskiej) odczytała list gratulacyjny dla Fundacji od Wojewody Lubelskiego Krzysztofa Hetmana, zaś Jerzy Kaczmarek (przedstawiciel Marszałka Województwa) – list gratulacyjny od Marszałka Województwa Krzysztofa Grabczuka.

Lech Buczek
Katedra Nauk o Polityce KUL

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI KANONISTÓW KIELCE, 5-7 WRZEŚNIA 2013 ROKU

W dniach 5-7 września 2013 r. w Kielcach odbyła się Międzynarodowa Konferencja Kanonistów „Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym” pod patronatem ks. bpa prof. dra hab. Kazimierza Ryczana, zorganizowana przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Kurię Diecezjalną w Kielcach, Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach, Świętokrzyski Instytut Teologiczny, Katedrę Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL oraz Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL. Na miejsce obrad wybrano Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach. W Konferencji uczestniczyli kanoniści i hierarchowie z Polski oraz zaproszeni goście z zagranicy: kard. Francesco Coccopalmerio – Przewodniczący Papieskiej Rady Tekstów Prawnych, ks. bp Marian Buczek, a także ks. Antonii Dziemianko – biskup Diecezji Pińskiej, Sekretarz Konferencji Episkopatu Białorusi.

Podczas otwarcia obrad przemawiali ks. prof. Kazimierz Ryczan, biskup kielecki, honorowy przewodniczący Konferencji, oraz ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Ksiądz Biskup, wprowadzając w tematykę konferencji, powiedział, że w dobie, kiedy sekularyzm staje się systemem i sposobem na życie, brakuje natomiast miejsca dla religii w kulturze i przestrzeni publicznej, pytanie o uczestnictwo w życiu publicznym ludzi, którzy należą do

Kościół, jest niezwykle aktualne. Ksiądz biskup podkreślił, że wieloaspektowe spojrzenie na ten problem jest obowiązkiem teologów, pastoralistów oraz kanonistów. Ks. prof. Krukowski przypomniał krótko miejsca poprzednich konferencji oraz podkreślił, że ich przedmiotem są problemy z zakresu prawa kanonicznego oraz prawa wyznaniowego.

Zanim przystąpiono do obrad, ks. dr hab. Mirosław Sitarz, członek zarządu Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, odczytał listy gratulacyjne nadesłane przez: Sekretarza Stanu Stolicy Apostolskiej kard. Tarcisio Bertone, kard. Zenona Grocholewskiego, kard. Henryka Gulbinowicza, metropolitę warszawskiego kard. Kazimierza Nycza, Nuncjusza Apostolskiego w Polsce Celestino Migliore, Prymasa Polski Metropolitę Gnieźnieńskiego abp Józefa Kowalczyka, metropolitę katowickiego abp Wiktora Skworca, metropolitę lwowskiego abp Mieczysława Mokrzyckiego, biskupa łowickiego prof. dra hab. Andrzeja Dziubę oraz biskupa pelplińskiego Ryszarda Kasynę.

Obrady konferencji składały się z sześciu sesji; zaprezentowano jedenaście referatów. Przewodniczącym pierwszej sesji był ks. bp dr Marian Florczyk – członek Rady Komisji Episkopatu Polski do spraw Społecznych, zaś swoje referaty wygłosili kard. Francesco Coccopalmerio – Przewodniczący Papieskiej Rady Tekstów Prawnych oraz ks. bp Kazimierz Ryczan. Pierwszy prelegent, w referacie pt. „Komunia kościelna. Porównanie KPK/83 i KKKW oraz Soboru Watykańskiego II w perspektywie potrzeby obecności Ducha Chrystusa w prawodawstwie”, przedstawił analizę kan. 205 KPK/83 i kan. 8 KKKW oraz tekstów Soboru Watykańskiego II na temat komunii kościelnej. Kard. Coccopalmerio podkreślił, iż w Kodeksach występują cztery elementy decydujące o pełnej wspólności Kościoła katolickiego, a mianowicie chrzest, wyznanie wiary, uczestnictwo w sakramentach oraz uznawanie zwierzchnictwa Kościoła. W tekście soborowym występuje Duch Chrystusa – jako dodatkowy element niewymieniony w KPK/83. Kardynał zauważył, że pomimo iż Duch Chrystusa nie występuje literalnie w niniejszych kanonach, to należy on do elementów składających się na komunię z Kościołem i nie można go pominąć. W dalszej części wystąpienia porównał kan. 205 KPK/83 i kan. 8 KKKW z tekstami Soboru Watykańskiego II, dokonując analizy tekstu kanonów wobec tekstów Soboru Watykańskiego II. Podkreślił że nie można analizować tekstów dotyczących komunii bez przyjęcia, że Kościół jest Mistycznym Ciałem Chrystusa i jest z Nim połączony. Sakrament chrztu daje Ducha Świętego, zaś Duch Święty jest przyczyną komunii z Kościołem i Chrystusem. Na zakończenie kard. Coccopalmerio podjął zagadnienie znaczenia, jakie ma komunია wymagająca obecności Ducha Świętego i Ducha Kościoła. Podkreślił, że chrzest daje Ducha Świętego i jest przyczyną komunii z Chrystusem, Kościół jest Ciałem Mistycznym i nie może być oddzielony od Chrystusa, Duch Święty – jako łaska uświęcająca – jest przyczyną komunii z Kościołem. Grzech ciężki powoduje utratę łaski uświęcającej – komunii z Kościołem, czyli pełnej komunii z Kościołem. Autor podkreślił, że nie ma zaś komunii z Kościołem bez komunii z Chrystusem.

Kolejny referat, pt. „Przynależność wiernych do Kościoła – aspekt socjologiczny”, został wygłoszony przez ks. bp. Kazimierza Ryczana. Autor w swoim wystąpieniu przedstawił badanie przynależności do parafii jako grupy społecznej, która jest

podstawową jednostką w Kościele. Parafia jest miejscem kultu, a w przypadku małych wsi jest także miejscem spotkań towarzyskich. Parafia terytorialna jest zbiorową społecznością, badaną jako grupa społeczna. Ks. bp Ryczan przedstawił sześć warunków przynależności do parafii jako grupy społecznej: 1) przyjęcie chrztu i zamieszkanie na terenie parafii, 2) przyjęcie wartości grupy społecznej, takich jak wiara w Boga oraz prawdy wiary zawarte w Credo i wartości oficjalne; 3) przyjęcie określonych wzorów zachowań w grupie społecznej; 4) uczestnictwo we wspólnych czynnościach parafii, z jej inicjatywy i w jej ramach; 5) nawiązanie stosunków społecznych; 6) pierwszeństwo interesów grupy przed własnymi. Autor wysunął wniosek, że parafię charakteryzuje poczucie przynależności i współpraca między członkami dla osiągnięcia wspólnych celów. Kończąc referat postawił pytanie, czy wysiłek pastoralny zmieni wiedzę dotyczącą przynależności do Kościoła i spowoduje świadomą przynależność do parafii.

Biskup sandomierski ks. dr Krzysztof Nitkiewicz przewodniczył obradom drugiej sesji tego dnia. W sesji tej swój referat pt. „Powołanie (zadanie) chrześcijan do udziału w doskonaleniu porządku doczesnego. Aspekty teologiczno-prawne (kan. 225)” wygłosił ks. prof. J. Krukowski. Na początku swojego wystąpienia zwrócił uwagę słuchaczy na genezę, czyli rację, dla której obowiązki i uprawnienia wiernych znalazły się w KPK/83. Podkreślił, że geneza ta tkwi w potrzebie ustosunkowania się Kościoła do poszanowania godności ludzkiej oraz w potrzebie pogłębienia dualizmu religijno-politycznego. Następnie autor przypomniał, że Sobór Watykański II zwrócił uwagę na godność ludzką jako źródło praw i obowiązków wiernych. Po tej deklaracji relację między Kościołem i państwem przyjęły, także w języku prawa kanonicznego, wyraz proklamacji praw i wolności należnych wiernym w Kościele i świecie. W dalszej części wystąpienia ks. prof. Krukowski przeanalizował, jak KPK/83 przewiduje doskonalenie rzeczywistości doczesnej przez swoich członków. Do dokonania tej analizy niezbędne było doprecyzowanie przez Księdza Profesora, kim są członkowie Kościoła oraz jakie są zadania członków Kościoła w doskonaleniu porządku doczesnego. W dalszej części swojego wystąpienia podkreślił, że obowiązki i prawa wiernych zostały zróżnicowane ze względu na przynależności wiernych do kategorii świeckich lub duchownych. Następnie przytoczył i omówił obowiązki wszystkich wiernych, wiernych świeckich oraz duchownych, podkreślając równość wszystkich wiernych co do godności i zasady działania w budowaniu dzieła Chrystusa i pluralizmu w Kościele. Autor podsumowując zauważył, iż porządek rzeczywistości duchowej, do której należy Kościół, nie jest przeciwstawny ani nadrzędny w stosunku do rzeczywistości doczesnej, do której należy państwo. Wkład w doskonalenie świata w rzeczywistości doczesnej konkretyzuje się bezpośrednio w działaniach wiernych świeckich, a pośrednio w działaniu duchownych.

Trzecia sesja, pod przewodnictwem ks. prof. Stanisława Stefanka, rozpoczęła się prelekcją ks. prof. dr hab. Zbigniewa Janczewskiego pt. „Przyjęcie sakramentu chrztu. Skutki teologiczno-prawne”. Autor rozpoczął ją od wyjaśnienia problemu zmiany pozycji kanonicznej osoby po chrzcie. Następnie szczegółowo omówił chrzest jako źródło prawa do otrzymywania innych sakramentów oraz wybrane uprawnienia, m.in. do pełnienia funkcji rodzica chrzestnego, świadka bierzmowania, przyjęcia do Instytutu Życia Konsekwowanego, a także prawo do pogrzebu katolickiego. Autor

wskazał, że skutki przyjęcia chrztu w ujęciu teologicznym, jak i kanonistycznym są rozległe i pociągają za sobą poważne konsekwencje w życiu chrześcijanina, łączą się z możliwością otrzymania łask Bożych, ułatwiają prowadzenie życia chrześcijańskiego, jak i pozwalają na osiągnięcie życia wiecznego. Autor podkreślił, że przez chrzest następuje nabycie osobowości prawnej w Kościele i związanych z tym obowiązków oraz praw w odniesieniu do tej wspólnoty.

Drugi referat tej sesji wygłosił ks. prof. Wojciech Necel; jego tematem było prawo wiernych do otrzymania od Pasterzy pomocy duchowych – słowa Bożego i sakramentów, wyrażone w kan. 213. Autor przeprowadził interpretację kan. 213, który mieści się w katalogu praw wiernych i obowiązków duchownych, będącego preambułą do analizy pozostałych kanonów KPK/83 i innych regulacji dotyczących posługi dobrami duchowymi Kościoła. Prelegent podkreślił, że kanon ten stanowi wstęp do zasad kodeksowych administrowania przepowiadania Słowa Bożego, udzielania sakramentów oraz wszystkich innych środków służących zarówno uświęcaniu wiernych, aby mogli z nich korzystać, zaspokajając duchowe potrzeby zgodnie z właściwym sobie powołaniem. Wyjaśnił genezę kan. 213 oraz przeprowadził szczegółową analizę tego kanonu. Zamiast zakończenia zaproponował trzy kwestie szczegółowe. Pierwsza z nich była odpowiedzią na pytanie: czy naruszenie przez wiernego podstawowych obowiązków automatycznie powoduje utratę przez niego praw podstawowych. Ks. prof. Necel, odpowiadając, posłużył się wypowiedzią o. prof. B. W. Zuberta, który stwierdził, że niepoprawne jest rozumienie, iż naruszenie jakiegokolwiek podstawowego obowiązku powoduje automatycznie utratę praw podstawowych, ponieważ podstawowe prawa chrześcijan są pierwotne jak podstawowe obowiązki i są zakorzenione w sakramencie chrztu, dlatego nie można ich uważać za pochodne obowiązków. Druga kwestia dotyczyła interpretacji kan. 213, która doprowadziła do postawienia pytania, czy tak określone prawo może być podstawą do roszczeniowej postawy wiernych. Według autora wierni mają prawo do otrzymywania dóbr duchowych od pasterzy, jednak nie mają prawa do żądania wypełnienia przez pasterzy tego prawa. Ostatnia kwestia dotyczyła prawa wszystkich wiernych do korzystania z dóbr duchowych Kościoła w kontekście osób, takich jak emigranci, uchodźcy lub wygnańcy, którzy są pozbawieni, z powodu sytuacji życiowej, zwykłej opieki duszpasterskiej proboszczów. Jeżeli imigranci z racji formacji kulturowej, narodowościowej, językowej lub obrządkowej nie mogą w pełni uczestniczyć w życiu parafii lub diecezji, biskupi diecezjalni powinni organizować duszpasterstwo imigrantów.

Ostatniej tego dnia, czwartej sesji przewodniczył ks. prof. dr hab. Artur Miziński biskup pomocniczy Archidiecezji Lubelskiej. W tej sesji zostały wygłoszone dwa referaty. Ks. prof. Sitarz omówił obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z Nim. Na początku swojego referatu autor podał definicję posłuszeństwa, następnie przedstawił podstawy teologiczne i prawne posłuszeństwa. Ks. prof. Sitarz odniósł się też do zakresu posłuszeństwa, do różnicy między posłuszeństwem chrześcijańskim a posłuszeństwem w prawie świeckim wskazując, dlaczego posłuszeństwo chrześcijańskie nie ogranicza wolności człowieka. Prelegent wyjaśnił też, dlaczego posłuszeństwo w Kościele jest tak ważne, że zostało podstawowym obowiązkiem osób duchownych i świeckich. Podsumowując ks. prof. Sitarz podkreślił, że posłuszeństwo pozwala człowiekowi

dorastać do pełni człowieczeństwa, jaką jest świętość, a świętość zaś przemienia cały Kościół i ulepsza życie wspólnot społecznych i politycznych.

Ostatni referat tego dnia wygłosił ks. dr Krzysztof Nykiel, Regens Penitencjarii Apostolskiej, który przedstawił problem wyłączenia wiernych ze wspólnoty z Kościołem w aspekcie teologiczno-prawnym. Na początku swojego wystąpienia autor przypomniał, że każde przestępstwo jest grzechem ciężkim, zaś nie każdy grzech ciężki jest przestępstwem, dlatego grzech ciężki nie wyłącza wiernego z pełnej komunii z Kościołem, ale przestępstwo zawsze powoduje wyłączenie ze wspólnoty z Kościołem. Ks. Nykiel omówił przestępstwa przeciwko wierze i jedności Kościoła, a mianowicie herezję, apostazję oraz schizmę w świetle kann. 751 i 1364 KPK/83 oraz kann. 1436 i 1437 KKKW, a także kary grożące za ich popełnienie. Następnie pokrótce przedstawił niektóre szczególne przykłady przestępstw, za które grozi kara ekskomuniki, między innymi profanację Najświętszego Sakramentu, bezpośrednio naruszanie tajemnicy spowiedzi lub nagrywanie albo rozpowszechnianie nagrania spowiedzi. Jak podkreślił, celem misji Kościoła nie jest karanie, a system kar w Kościele ma charakter leczniczy i powinien prowadzić do nawrócenia.

Na zakończenie pierwszego dnia konferencji naukowej w katedrze kieleckiej została odprawiona uroczysta msza św. Po Eucharystii odbyło się Walne Zebranie Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Sprawowaniem Eucharystii w kaplicy Wyższego Seminarium Duchownego rozpoczęł się kolejny dzień obrad.

Do przewodniczenia kolejnej sesji organizatorzy poprosili ks. Antoniego Dzieńmianko – biskupa pińskiego, Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Białorusi. Pierwszymi w tym dniu prelegentami byli: ks. prof. dr hab. Leszek Adamowicz oraz ks. prof. Piotr Majer. W wystąpieniu pt. „Przynależność wiernych do obrządku” ks. prof. Adamowicz zaznaczył, że w kontekście przynależności w sensie jurydycznym należy mówić o przynależności do Kościoła *sui iuris* – jako wspólnoty posiadającej swoją odrębną hierarchię. Autor podkreślił, że osoba, przyjmując chrzest, staje się podmiotem praw Kościoła *sui iuris*, w którym go przyjęła. Ksiądz Profesor przypomniał zasady przynależności wynikające z KPK/83 i KKKW, omawiając szerzej przynależność osób, które przyjęły chrzest poza Kościołem katolickim, a proszą o przyjęcie do pełnej łączności z nim. Na zakończenie autor zaproponował rozwiązanie problemu niejasności związanych z przynależnością obrządkową osób, które – zwłaszcza w krajach postsowieckich – były zmuszone do zmiany obrządku, a często i wyznania.

Ks. prof. Majer przygotował referat pt. „Problemy dotyczące zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi. Aspekty kanoniczne i cywilne”, w którym omówił zagadnienie woli zawarcia małżeństwa ze skutkami cywilnymi oraz sposób jej wyrażania. Następnie przeanalizował procedurę zawiadamiania Urzędu Stanu Cywilnego o zawartym małżeństwie kanonicznym. Opisał także zasadę swobody wyboru między zawieraniem małżeństwa „konkordatowego” a zawieraniem osobno związku cywilnego i małżeństwa kanonicznego.

Ostatniej sesji konferencji przewodniczył ks. dr Krzysztof Wętkowski, biskup pomocniczy Archidiecezji Gnieźnieńskiej. W swoim wystąpieniu Ksiądz Biskup omówił gwarancje wolności religijnej w życiu publicznym, zawarte w Konstytucji RP.

Swoje rozważania rozpoczął od zaprezentowania pojęcia prawa do wolności religijnej w wymiarze indywidualnym, jak i instytucjonalnym. W dalszej części odniósł się do gwarancji wolności religijnej (zawartej w art. 53 Konstytucji RP), prawa do wychowania dzieci (art. 48 Konstytucji RP) oraz zasady relacji między państwem a Kościołem (art. 25 Konstytucji RP). Następnie przedstawił, czym jest życie publiczne oraz przejawy uczestnictwa w nim. Podkreślił, że aby prawo do wolności religijnej w życiu publicznym nie miało wyłącznie charakteru deklaracji, wymaga dla swojego urzeczywistnienia gwarancji ze strony państwa. Konstytucja RP przewiduje uregulowanie gwarancji o charakterze instytucjonalnym, które służą do ochrony prawa do wolności religijnej w przestrzeni publicznej, oraz gwarancji z pogranicza ustrojowego, która ustala ogólną zasadę bezstronności państwa wobec przekonań religijnych, światopoglądowych oraz filozoficznych, przy jednoczesnym obowiązku zapewnienia swobody ich manifestowania w życiu publicznym. Podkreślił, że nadanie tym rozwiązaniom rangi prawnego przepisu konstytucyjnego powinno sprzyjać realizacji prawa do wolności religijnej i stanowić wystarczającą ochronę przed potencjalnym zagrożeniem.

Ostatni referat pt. „Problemy dotyczące realizacji prawa rodziców do religijnego i moralnego wychowania dzieci w szkole publicznej w Polsce” wygłosił dr Paweł Sobczyk. W wystąpieniu tym autor omówił problemy wynikające z uznania stopnia dojrzałości dzieci, trudności związane z udziałem dzieci w zajęciach z religii i etyki oraz trudności wynikające z narzucania przez państwo jednego systemu organizacji. Zwrócił także uwagę, że Kościoły i inne związki wyznaniowe mają ograniczoną rolę w realizacji praw rodziców do religijnego i moralnego wychowania dzieci w szkole publicznej. Podkreślił konieczność podjęcia kompleksowych badań o charakterze interdyscyplinarnym, których zadaniem będzie ukazanie nie tylko prawa rodziców do moralnego i religijnego wychowania w aspekcie prawnym, lecz także zwrócenie uwagi na ten problem z perspektywy innych dyscyplin, takich jak psychologia lub socjologia.

Zamknięcia obrad dokonał ks. prof. Krukowski, który poinformował o podjętej przez Walne Zebranie SKP uchwale, dotyczącej włączenia ks. bp. Kazimierza Ryczana w poczet członków honorowych Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Wyraził także wdzięczność Księdzu Biskupowi za wysiłek zorganizowania konferencji. Wszystkim obecnym podziękował za uczestnictwo i zaprosił na kolejną konferencję z tego cyklu.

Patrycja Kwiecień

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL